

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأثیر فضای مجازی بر خشونت های خانوادگی

***فاطمه خواجه، نجمه گندم ریزی، مریم بردل**

چکیده

رسانه ها به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی کارکرد انتقال، تغییر و ترویج ارزش های فرهنگی و اجتماعی را بر عهده دارد. در عصر کنونی با توجه به نقش مهم رسانه در جامعه و اطلاع رسانی درباره موضوعات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اخلاقی رسانه ها الگوی نوینی را به خانواده ها معرفی می کنند. در فرهنگ ها ارزش ها و الگوهای دینی اثر می گذارد. گردآوری مطالب در این مقاله به شیوه کتابخانه صورت گرفته و در آن از آیات و روایات و موضوعات پیرامون بحث از منابع مختلف استفاده شده است. هدف از این تحقیق شناخت آسیب های فضای مجازی بر خشونت های خانوادگی است که اهمیت پرداختن به آن باعث می شود خانواده ها با تأثیرات منفی فضای مجازی آشنا شده و از خشونت های خانوادگی جلوگیری کنند تا منجر به تزلزل خانواده نشود. در این مقاله سعی شده است انواع رسانه ها و تأثیرات آنها در خشونت افراد و اثرگذاری منفی این رسانه ها بر کودکان و آسیب ها فضای مجازی بر خانواده بررسی شده و راه های مقابله با آن ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: خانواده، رسانه، خشونت، انواع رسانه

مقدمه

خشونت از نظر لغوی به معنای غضب درشتی و تندى کردن تعریف شده است.^۱ پس می‌توان گفت عمل خشونت آمیز آن چیزی است که دربردارنده صدمه آسیب یا جسارت به انسان یا غیر انسان و شیء باشد.

در تقسیم بندی دیگر نیز خشونت را می‌توان به چهار نوع: ۱. فیزیکی ۲. کلامی ۳. ترکیبی (ترکیب از فیزیکی و کلامی) ۴. اجتماعی (سرپیچی از مقررات) تقسیم کرد.

زمانی که تاثیر اعمال خشونت آمیز برای یک فرد به طور شعاعی در جامعه پخش شود و افراد دیگر را نیز در برگیرد پدیده‌ای به نام گردش خشونت به وجود می‌آورد و خشونت را در جامعه همیشگی می‌کند. از آنجایی که شخصیت آدمی در سنین کودکی و نوجوانی تحت تاثیر نهادها و عوامل اجتماعی شدن شکل می‌گیرد. نهادهایی در ایجاد پیوند جامعه و درونی کردن ارزش‌های آن در افراد بسیار موثر است.

امروزه با شدت گرفتن استفاده از رسانه‌های مجازی و الکترونیکی در جامعه می‌توان این رسانه را یکی از عوامل تاثیرگذار بر شخصیت انسان عنوان کرد که با نگاهی واقع بینانه به رویدادهای اخیر در فضای سایبری و ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روی تلفن‌های همراه هوشمند به نظر می‌رسد، روند استفاده از این ابزار ارتباطی در جامعه امروزی از شتابی روزافزون برخوردار بوده و اگرچه ممکن است همانند بسیاری از رسانه‌های نوین در ابتدای امر نزد کاربران و عامه مردم دارای محبوبیت و به مرور از شدت آن کاسته شود. اما تغییرات و تاثیرات فرهنگی آن در زمان کوتاه استفاده به اندازه‌ای است که نمی‌توان از پیامدهای منفی آن به راحتی چشم پوشید رسانه‌های همگانی از طریق محتویات برنامه‌های صوتی تصویری و ترکیبی از آنها اصول مرتبط با نظم و انضباط آرزوها مهارت‌ها و نقش‌های اجتماعی را به اعضای اجتماعی انسانی منتقل می‌کنند و می‌آموزند.

تمدن سکولار و مدرن بنیاد سنتی تاریخی مقدس و سعادت آفرین خانواده را فرو ریخت و چالش‌هایی را بر سر راه زندگی خانوادگی پدید آورد. تنها زیستی و همسرگزیزی به دلیل هراس از مسئولیت پذیری آزادی جنسی و تباه شدن قداست خانواده گسترش یافت. ازدواج‌ها به بهانه تحصیل و سربازی اشتغال و تجملات دیر هنگام شکل می‌گیرد. ازدواج‌ها از آغاز همراه با چالش‌های بزرگ است. آلودگی جنسی پیش از ازدواج معیارهای ناشایست در گزینش همسر محیط ناسالم آموزشی و کار خلوت با جنس مخالف آثار تبلیغات سوء ماهواره‌ای است که زندگی خانوادگی را در معرض هزاران صاعقه و طوفان قرار داده است. گسترش همجنس بازی و نهادینه کردن آن و زدودن عیب آن و ترقی نشان دادن آن و علم کردن کلپ همجنس بازان نیاز

۱. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ص ۵۳۹

جنسی به زنا را کاهش داده و به سامان یافتن خانواده آسیب رسانده و مردان و زنان را به بهره‌گیری جنسی بدون مسئولیت کشانده و زاد و ولد را بر باد داده است به بهانه نگه داشتن زیبایی اندام و از دست ندادن آزادی در شهوت رانی فرزند گریزی فرهنگ شده و رنگ عقلانیت به آن داده شده است پایین آمدن میزان زاد و ولد جمعیت کشورها را پیر ساخته و از نیروی کار جوان کاسته و مشکلات پیری جمعیت و انقراض آن را به وجود آورده است ماشینی شدن زندگی بر باد رفتن سنت‌ها عدم تکریم و احسان به پدر و مادر عدم اعتماد به همسر عدم عشق ورزی همسران به یکدیگر عدم ایثار صبر و تحمل و وفا و گذشت جنگ و درگیری خانوادگی تا به اجرا گذاشتن مهریه و تهدید به جدایی نهادینه شده است بالا رفتن میزان طلاق نسبت به میزان ازدواج‌ها و مقبولیت فاجعه طلاق عمومی شده است. و به آسانی پا در همه زندگی‌ها نهاد است و جامعه را پر کرده است زنان تکسیس و مردان مجرد و بچه‌های بلاتکلیف و جهنم لحظه به لحظه به زندگی‌ها شعله افکنده است این‌ها ارمغان زندگی سوز تمدن غرب است که از طریق رسانه به زندگی مقدس خانوادگی سرایت یافته و عامل فروریزی خانواده و مبانی استحکام آن بر شمرده شده است تشکیل خانواده نخستین پله حرکت در مسیر رشد و کمال و رسیدن به قرب الهی است از این رو در دین مقدس اسلام که مبتنی بر کتاب و سنت معصومین علیه السلام است خانواده و اصول مربوط به آن اهمیت ویژه‌ای دارد.

پژوهش حاضر در شش محور به بررسی تأثیر فضای مجازی بر خشونت خانوادگی اشاره دارد.

۱. مفهوم شناسی

۲. انواع خانواده

۳. انواع رسانه

۴. وظایف رسانه

۵. تأثیر فضای مجازی بر خشونت خانوادگی

۶. راهکارهای پیشگیری از تأثیر خشونت رسانه ای بر کودکان

۱. مفهوم شناسی

۱-۱- رسانه در لغت:

به معنی رساندن است.

۱-۲- معنای اصطلاحی رسانه :

رساندن حرف‌ها پیام‌ها دیدگاه‌های یک فرد یا یک مجموعه به افراد یا گروه‌ها و مجموعه‌های دیگر که یکی از کارکردهای اصلی رسانه با توجه به این تعریف ایجاد ارتباط است.

همچنین به وسایل انتقال پیام‌ها از فرستنده یا فرستندگان به مخاطب یا مخاطبان نیز رسانه گویند که شامل روزنامه کتاب رادیو تلویزیون ماهواره تکنولوژی‌های نوین ارتباطات و اطلاعات و اینترنت است.

یکی از ابزارهای رسانه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای است و حضور در شبکه‌های اجتماعی مصداق استفاده از ابزار رسانه‌ای می‌باشد. از آنجا که طی سال‌های زیادی هر آنچه از شکل‌های جدید فرهنگ و تکنولوژی که ظهور کرده زیر چتر واژه رسانه قرار گرفته است کلمه رسانه طیف گسترده‌ای از معانی را پوشش می‌دهد. واژه رسانه امروز به همه کانال‌ها و پلتفرم‌هایی که محتوا را در اختیار ما قرار می‌دهند و شرکت‌هایی که آنها را اداره می‌کنند یا دسترسی به آن محتوا را به ما می‌فروشند اشاره دارد گاهی چنین به نظر می‌رسد که عملاً همه چیز رسانه است مثل کتاب اپلیکیشن موبایل.^۱

۱-۳- معنای لغوی فضا:

محیط نامتناهی بیرون یا فراسوی جو زمین.

۱-۴- معنای لغوی مجازی:

به صورت مجاز به کار رفته است، تعابیر مجازی، غیر واقعی، غیر حقیقی.

۱-۵- فضای مجازی در اصطلاح:

مفهوم فضای مجازی در اصطلاح که در حاصل تکنولوژی غرب است واژه‌ای است که در خلال دهه ۱۹۹۰ از طریق اینترنت کاربرد عمومی یافت فضای مجازی یکی از واژه‌هایی است که نخستین بار ویلیام گیbson

۱. دادگران، مبانی ارتباط جمعی، ص ۶

-سرگرمی های تحرکی (عمو زنجیر باف، صندلی بازی)

-خواندن داستان برای کودک

-کاردستی درست کردن با کودک

-انجام فعالیت های ورزشی مانند فوتبال ،والیبال و طناب بازی

۴-۶- بازی درمانی

در بازی درمانی با کودکان پرخاشگر چطور رفتار می کنیم ؟ در بازی درمانی احساسات مثبت و منفی کودک را بیرون می کشیم . درمانگر یک رابطه عمیق با کودک برقرار می کند و از طریق قصه و داستان می تواند چیزهایی که کودک به والدین خود نمی تواند بگوید را از کودک بپرسد . این گونه بچه ها معمولاً مقاومت دارند، زمانی که از طریق قصه و بازی وارد می شویم، کودک شروع به بیان احساسات خود می کند. کودک با قهرمان داستان همانند سازی می کند و شروع به گفتن احساسات خود می کند .

گاهی رواندرمانگر رنگین کمانی از احساسات ایجاد می کند و کودک احساسات خود را نشان می دهد ، بیان می کند و اندازه احساسات خود را تشخیص می دهد. سپس بر روی افکار منفی کودک کار می شود. بر روی چرخه رفتاری کودک کار می کنند و آنرا تغییر می دهند. کم کم به کودک یاد می دهند که با بیان هیجانات خود می تواند خشم خود را کم کند. بیشتر اوقات ملاقاتی با والدین تنظیم می شود و یک سری آموزش ها به والدین داده می شود.

۵-۶- بی اعتنایی کنید

هدف کودکان از کج خلقی کردن و پرخاشگری فقط جلب توجه کردن بزرگسالان است. والدین باید سعی کنند به این کار فرزند خود بی اعتنایی کنند، یعنی هر زمانی که کودک فریاد می زند ، کج خلقی و پرخاشگری می کند، بی اعتنایی کنند . کودکان زمانی که به شدت داد و فریاد می کنند، والدین هیچ وقت با منطق نمی توانند کودک را متوجه کار اشتباه بکنند. فقط باید سعی خود را بکنید که از آن محل دور شوید، چون ممکن است با در آغوش گرفتن و نوازش کردن کودک نتوانید احساسات کودک را تغییر دهید. پس سعی کنید از آن محیط فاصله بگیرید و خود را به کاری مشغول کنید.

۶-۶- فرزند را در تنهایی خود رها کنید

اگر کودک بین دو تا سه سال سن دارد، والدین می توانند به کودک آموزش دهند که هرگاه عصبانی شد بر روی صندلی که در اتاق وجود دارد بنشیند و تا زمانی که گریه می کند و عصبانی است اجازه پایین آمدن از

روی صندلی را ندارد. ولی برای کودکانی که بزرگتر هستند می توان به کودک گفت که تا زمانی که ناراحت و عصبانی است در اتاق بماند و تا زمانی که آرام نشده است اجازه بیرون آمدن از اتاق را ندارد. ولی باید بیرون از اتاق کودک را کنترل کنیم که خطری کودک را تهدید نکند.

بنابراین بعد از اینکه گریه کودک تمام شد، مطمئناً کودک پیش شما خواهد آمد و شما باید طوری رفتار کنید که انگار اتفاقی نیفتاده است. باید با آغوش باز کودک را بپذیرید و کودک نباید متوجه شود که با عصانیت خود توانسته است روی شما تاثیر بگذارد.

۶-۷- کودک را تشویق کنید

سعی کنید به کودک خود پاداش بدهید تا عمل خوب کودک را تقویت کنید. پاداش ها حتما نباید جایزه و خوراکی باشند. پاداش ها گاهی ممکن است کلمه باشد و این کلمات بیشتر اوقات خیلی موثر هستند. مثلا کودک شما در یک موقعیتی که حدس می زنید عصبانی شود ولی عصبانی نمی شود، به جای اینکه به کودک بگویید: "ممنون که جیغ نمی کشی" بگویید: خیلی خوشحالم که با من همکاری می کنی.^۱

۱. واثقی، مقاله روانشناسی پر خاشگری و لجبازی، <https://dr-vaseghi.com/media-violence>

نتیجه گیری

رسانه‌ها می‌توانند افراد مطیع را به افراد مجرم تبدیل کنند، فنون بهتری در زمینه ارتکاب جرم به مجرمان آموزش دهند. با افزایش پرخاشگری و خشونت مجرمان بر شدت یا ضرر و زیان جرائم بیفزایند، جرائم را مهیج و لذت بخش جلوه دهند. تمایل برای به دست آوردن وسایل گرانبها در مصرف کنندگان و ترویج ارضا شدن آنی و... را در آنان ایجاد کنند همچنین با آموزش صحیح و تولید محتوا متناسب با ذائقه مخاطب می‌توانند در کاهش خشونت جامعه نقش بسزایی داشته باشند. متأسفانه یکی از مسائلی که در مدیریت رسانه‌ها مورد کم توجهی قرار می‌گیرد تولید محتوا بر اساس سن و جنس افراد است که باید به منظور کاهش خشونت در جامعه به این مهم توجه شود، نکته مهم در بحث کنترل خشونت تاثیرگذاری و تاثیرپذیری مخاطبان به ویژه نوجوانان و جوانان از سلبریتی‌ها می‌باشد که استفاده سازمان‌ها به منظور کاهش خشونت و فرهنگ سازی در جامعه می‌تواند نقش مهمی در کاهش خشونت به همراه داشته باشد.

همچنین با رواج رسانه‌های الکترونیکی و فضای مجازی افراد به راحتی به محتواهای بسیاری دسترسی دارند و از سویی این وسیله ارتباطی راهی برای کسب شهرت برای افراد عادی گردیده است. برخی افراد به منظور معرفی خود و جلب مخاطب اقدام به زیر پا گذاشتن هنجارهای جامعه و تهیه تصویر و انتشار در این فضا می‌نمایند که این مهم موجب افزایش خشونت در جامعه می‌گردد. که برای مقابله با این مسئله بالا بردن سواد رسانه‌ای و آموزش‌های سواد رسانه‌ای از زمان‌های کودکی ضروری است

امروزه با استفاده بیش از حد جوانان از رسانه‌های مختلف موجب گردیده است که تاثیر منفی بر مغز و اعصاب افراد داشته باشد. که می‌توان کمبود فضاهای تفریحی و آموزشی در منزل موجب استفاده و علاقه این افراد به رسانه‌های مختلف گردد. از سویی دیدن صحنه‌ها فیلم و تصاویر خشونت آمیز به مرور زمان بر ذهن افراد به ویژه جوانان و نوجوانان ثبت می‌گردد و موجب می‌شود فرد خود را به جای قهرمان فیلم گذاشته و از خود رفتارهای خشونت آمیز نشان دهد که با تکرار آن این رفتار در فرد تثبیت می‌گردد.

فهرست منابع

* نهج البلاغه

* صحیفه سجادیه

۱. ابن بابویه قمی شیخ صدوق، محمد بن علی بن الحسین، **امالی**، کتابخانه اسلامیه، ۱۳۶۲
۲. انوری، حسن، **فرهنگ بزرگ سخن**، تهران، سخن، ۱۳۸۱
۳. باکینگهام، دیوید، **آموزش رسانه ای، سواد رسانه ای و فرهنگ معاصر**، ترجمه حسین سرفراز، تهران، دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۹
۴. پناهی، محمد، **مقایسه اولویت های ارزشی جوانان و میانسالان**، نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۰
۵. تامپسون، جان بروکشایر، **رسانه ها و مدرنیته: نظریه اجتماعی رسانه ها**، ترجمه مسعود اوحدی، تهران، سروش، ۱۳۸۰
۶. تمیمی مغربی، نعمان بن محمد، **دعائم الاسلام**، مصر، دارالمعارف، ۱۳۸۵
۷. دادگران، سیدمحمد، **مبانی ارتباط جمعی**، تهران، نشر مروارید و فیروزه، ۱۳۸۴
۸. دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۳
۹. دیلمی، حسن بن ابی الحسن، **اعلام الدین**، قم، مؤسسه آل بیت، ۱۴۰۸ م
۱۰. شرام ویلبر، جک لایل و ادوین بی پارکر، **تلویزیون در زندگی کودکان ما**، ترجمه محمود حقیقت کاشانی، تهران، مرکز تحقیقات و مطالعات و سنجش برنامه ای صدا و سیما، ۱۳۷۷
۱۱. کلینی، ابوجعفر، **اصول کافی**، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران، بی نا، ۱۴۰۷ م
۱۲. گروه روان شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، **تقویت نظام خانواده**، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله، ۱۳۸۶
۱۳. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴

مقالات

۱۴. بوسلیکی، حسن، آذربایجانی، مسعود، **رشد اخلاقی کودکان در کشاکش رسانه و خانواده**، فصلنامه علمی - ترویجی در حوزه اخلاق، شماره، ۳۹، پاییز ۱۳۹۹
۱۵. رضایی پانیدر، محمدرضا و ثریا احمدی، **تلویزیون در کانون خانواده**، رسانه و خانواده، شماره ۲، ۱۳۹۱
۱۶. سروی زرگر، محمد، **نشانه شناسی بازنمایی خانواده در آگهی های بازرگانی تلویزیون**، پژوهش های ارتباطی، سال هجدهم، شماره ۳، ۱۳۹۰
۱۷. صبوری خسروشاهی، حبیب و نفیسه توکلی نیا، **بررسی تاثیر رسانه ملی در ایجاد شکاف نسلی**، مطالعات رسانه ای، سال هفتم، شماره ۱۹، ۱۳۹۱
۱۸. محسنی، منوچهر، بهزاد دوران، سهرابی حقیقت و محمدهادی، **بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت**، مجله جامعه شناسی ایران، شماره ۴، ۱۳۸۵

منابع اینترنتی

۱۹. رضائی، سعید، <https://tavanaedu.com>
۲۰. دهقان پور، محمد، <http://Mahmoud dehghanpour.com>
۲۱. عضدی، محمدرضا، نقش فضای مجازی بر خانواده، ۱۴۰۲، <https://civilica.com>
۲۲. ملک پور، فاطمه، نقش رسانه ها در تغییر ارزش ها و هنجارهای خانواده، مجله طبوبی، زمستان ۱۳۹۰
۲۳. واثقی، زهره، مقاله روانشناسی پر خاشگری و لجبازی، <https://dr-vaseghi.com/media-violence>